

Redactie: Dr K. W. DAMMERMAN, Prof. Dr H. C. DELSMAN, Dr D. F. VAN SLOOTEN
Vaste Medewerkers: Dr J. G. B. BEUMÉE, L. COOMANS DE RUITER, Prof.
 Dr W. M. DOCTERS VAN LEEUWEN. Dr Edw. JACOBSON, Dr S. LEEFMANS,
 :- J. C. VAN DER MEER MOHR Jr., J. OLIVIER :-

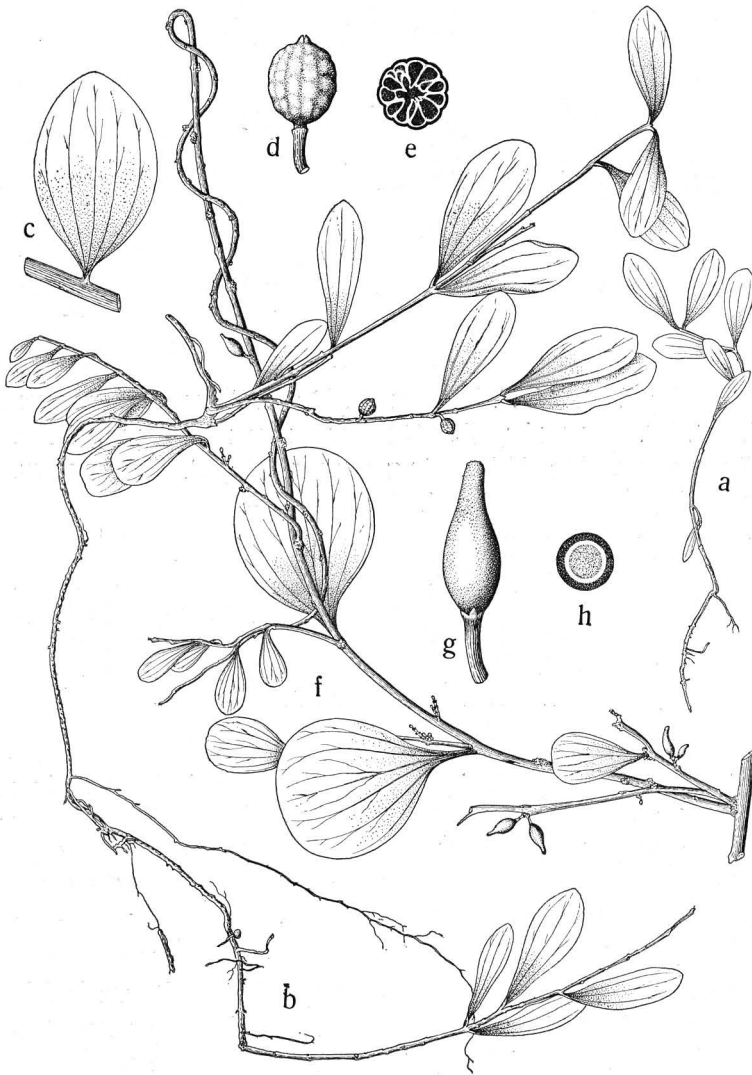
Adres der Redactie: Van Imhoffweg 10, Buitenzorg

§ § **ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN DER N. I. N. H. V. f 8.50** § §

HET GESLACHT HENSLOWIA OP JAVA

Dit geslacht behoort tot de Santalaceae, een familie, waarvan de leden neiging hebben tot het parasitisme, doch niet alle deze levenswijze hebben. Op Java komt een soort voor, welke fraaie „maretakken” vormt, die wel een doorsnede van 2 m kunnen bereiken. Men kan deze plant aantreffen vanaf het zestrand tot hoog in de bergen. Totnutoe is er door vele schrijvers aangenomen, dat er maar één soort op Java voorkwam, welke dan *H. umbellata* werd genoemd, hoewel BLUME er twee had beschreven. Ik heb nu zoovele gegevens verzameld, dat het de moeite waard is ze hier te bespreken. In de eerste plaats is dan gebleken, dan de beide soorten van BLUME inderdaad sterk blijken te verschillen, wanneer men over volledige gegevens beschikt. De meest algemeene soort, welke wijd verspreid door den geheelen Archipel voorkomt, doch op Java nog alleen bekend is uit het westelijk deel, is *H. Reinwardtiana* BL. Deze leeft parasitisch op verschillende gastheeren als *Castanea*, *Podocarpus*, *Eugenia malaccensis*, doch vooral op *Ficus*; zelfs is ze waargenomen als hyperparasiet op een Loranthacea, nl. op een *Scurrula*-soort. Op bijgaande figuur (f—h) zijn de kenmerken der plant weergegeven. De gladde, fleschvormige, in rijpen toestand vleezige, roode vruchtjes bevatten een ongegroeft zaad. De jonge toppen, welke naar het schijnt scheutsgewijs ontstaan, zijn meestal rood, evenals bij de andere soort, doch zijn vaak in lange uitlooperachtige, dunne, slingerende, onbebladerde stengelspitsen verlengd, welke zuigwortels dragen, en zich soms op de twijgen derzelfde plant vasthechten (fig. f). Deze „zoekers” bezit de andere soort niet, wijl deze niet parasitisch zooals een Loranthacea, doch epifytisch leeft,

dat wil zeggen dat ze geen eigenlijke „gastheer” heeft, doch zich op onschuldige wijze op de schors van boomen vasthecht en met de daar aanwezige humus, enz.

Henslowia umbellata BL.: a. en b. kiemplant en jonge plant, c. groot blad, d. vrucht, e. dwarse doorsnede van deze. — *Henslowia Reinwardtiana* BL.: f. twijg, g. vrucht, h. dwarse doorsnede van deze (a, b, c en f $\times 1\frac{1}{2}$, d, e, g en h $\times 2\frac{1}{2}$).

gegroeft en met rijen van bobbeltjes bezet. Het zaad is diep gekloofd door van den vruchtwand naar binnen uitspringende lijsten, welke een schijnbaar veelhokkige vrucht te voorschijn roepen (fig. d — e).

Ook het loof van beide soorten tenslotte is steeds verschillend. De volwassen bladeren van *H. Reinwardtiana* zijn rondachtig en naar den voet meer plotseling versmald, in levenden toestand aan beide zijden dof en blauwgroen en bros, terwijl de nerven niet of nauwelijks uitspringen en de rand vlak is. Die van

in haar levensonderhoud tracht te voorzien. De stengelvoet is houtig en verdikt, een verschijnsel dat talrijke epiphyten vertoonen, o.a. vele Ericaceae. De kiemplanten kan men in hun groei op den Gedé, de eenige plaats waar de soort totnutoe op Java bekend is, goed vervolgen. Ze bestaan uit een bebladerd takje (fig. a — b), dat met een dunne, wittige uitlooper in de boomschors is vastgehecht, naar boven groeiend meerdere zijspruitjes afgeeft en meters lang kan worden. Deze zijspruitjes schijnen later tot afzonderlijke planten te kunnen uitgroeien. De volwassen plant krijgt tenslotte een bedrieglijk op sommige *Vaccinium*-soorten gelijkende habitus. De epiphytische levenswijze was reeds aan KOORDERS bekend, doch hij meende, dat er slechts één soort was, welke nu eens epiphytisch, dan weer parasitisch leefde. De vruchten van de epiphytische soort, welke de echte *H. umbellata* BL. is, verschillen in bouw totaal van die van *H. Reinwardtiana*. Ze zijn min of meer tonvormig, overlans

H. umbellata zijn aan den bovenkant steeds glimmend, naar den voet meer geleidelijk versmald, dun leerachtig, doch taai, en van boven steeds met 3—5 duidelijk uitspringende nerven voorzien, terwijl de rand meer of minder naar onder is omgerold.

C. G. G. J. VAN STEENIS.

NOG MEER OVER DE PATJET ¹⁾

Hoewel de verspreiding der patjets, afhankelijk van vegetatie en bodemgesteldheid, zeer verschillend is, komen ze bovendien in heuvel- en bergterrein, op niet al te groote hoogte, veel meer voor dan in wouden van het laagland.

De groen gestreepte patjets (twee groene lengtestrepen over de rugzijde ²⁾), die veel pijnlijker en moeilijker te genezen wondjes veroorzaken dan de overige soorten of variëteiten, houden zich veelal boven den bodem, tusschen het gebladerte van het onderhout op en komen uitsluitend in heuvel- en bergterrein voor.

Gedurende het gaan tusschen het min of meer dichte onderhout komt men voortdurend in contact met twijgjes en bladeren, en de hiertusschen zich ophoudende patjets maken van de gelegenheid gebruik om ons aan te klampen.

Daar het speuren, oriënteren en vervolgens aanklampen eenigen tijd vereischt, heeft de persoon, die vóór loopt, er het minste hinder van, maar de volgende, al naarmate er meer personen achter elkaar gaan, in opgaande volgorde steeds meer en meer ³⁾.

Teneinde ons gedurende het rusten zooveel mogelijk tegen patjets te vrijwaren, kaptten we steeds in directe omgeving het onderhout weg en zulks bleek steeds afdoende tegen de aanvallen der patjets daoën (vgl. blz. 18), zooals wij ze noemden! Hoewel deze zich ook wel over den grond beweegt en ons van beneden aanklampt, krijgt men de meeste vanaf de bladeren en takjes der lage begroeiing op het lichaam. Dat deze soort zich van uit struikjes en boomen op hun prooi laat vallen, heb ik nog nimmer waargenomen, hoewel ik meermalen speciaal hier op lette; en bovendien heb ik kunnen constateeren (gedurende het herhaaldelijk beklimmen van boomen en bij het telkens vervaardigen van baleh's op 4—6 m hoogte), dat deze patjets zich uitsluitend in het dichte onderhout ophouden, op niet meer dan 1—2 m boven den grond.

De in de lagere streken voorkomende patjet-soorten (de kleinere effen grijsbruine en de grootere, geel of bruin gestreepte) komen, voorzoover ik ze heb leeren kennen, ook in heuvel- en bergstreken voor en houden zich uitsluitend op tusschen de rottende bladeren en takken der bovenste humuslaag.

Bij langdurige droogte houden ze zich in streken, waar men gedurende den westmoesson veel patjets aantreft en gedurende den oostmoesson zeer weinig,

¹⁾ Onze medewerker PIETERS zendt ons nog de bovenstaande waarnemingen over de patjets in Zuid Sumatra, die de mededeelingen van den heer WITKAMP in afl. 2 ten deele bevestigen en ten deele aanvullen; zie bovendien *De Tropische Natuur* 1932, blz. 17 en 65.

²⁾ Vermoedelijk de „sergeant” van den heer WITKAMP.

³⁾ Wanneer de heer WITKAMP (zie blz. 21) zich dus voorneemt, zoo mogelijk als heksesluiser van de colonne te fungeren, kon dit wel eens een onverwacht en ongewenscht resultaat hebben!